

Postoje obyvatel ČR k útoku na Irák a názory na roli Spojených států v mezinárodní politice

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2002</i>
Otázky:	<i>PM.7, PM.8, PM.9, PM.50, PM.57</i>
Termín terénního šetření:	<i>3. - 10. 3. 2003</i>
Počet respondentů:	<i>1110</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>26. března 2003</i>
Kód tiskové informace:	<i>PM30326</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

Ještě před tím, než Spojené státy s několika svými spojenci zahájily útok na Irák, CVVM opakovaně zkoumalo názory občanů České republiky na tuto tehdy ještě jen chystanou operaci. Tato zpráva obsahuje výsledky posledního šetření k tomuto tématu, které proběhlo v první březnové dekádě.

Základním předmětem zájmu všech dosavadních šetření byl souhlas či nesouhlas se samotným vojenským útokem na Irák vyjadřovaný bez ohledu na mezinárodněprávní a mezinárodněpolitické podmínky, za kterých k němu mohlo eventuálně dojít. Všem respondentům byla v této souvislosti pokládána otázka: "Jak se stavíte ke snahám USA a jejich spojenců pokračovat v boji proti terorismu útokem na Irák?"

Tabulka 1 – **Souhlas/nesouhlas s útokem na Irák**

	2/99 ¹	3/02	10/02	1/03	2/03	3/03
rozhodně souhlasí	15	12	9	5	5	6
spíše souhlasí	22	26	19	19	17	15
spíše nesouhlasí	17	27	30	36	32	34
rozhodně nesouhlasí	18	20	28	31	39	38
neví	28	15	14	9	7	7
souhlas/nesouhlas	37/35	38/47	28/58	24/67	22/71	21/72

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Z tabulky 1 je patrné, že útok na Irák obecně podporuje pouze 21 % obyvatel ČR, zatímco 72 % s ním nesouhlasí. Tento výsledek se statisticky neliší

¹ Otázka v r. 1999 se zpětně týkala vojenské operace USA a Velké Británie proti Iráku uskutečněné v prosinci 1998 a zněla: „Souhlasíte s vojenskou akcí v Iráku, kterou provedly USA a Velká Británie v prosinci loňského roku?“

od toho, který jsme zaregistrovali o měsíc dříve, avšak z delší časové perspektivy je evidentní, že odpor k vojenské akci proti Iráku postupem času výrazně sílil, a to jak na úkor podílu dříve nerozhodnutých občanů, tak i těch, kteří v minulosti s útokem vyjadřovali souhlas.

Vzhledem k okolnostem, za nichž USA se svými spojenci zahájily stávající válku proti Iráku, ovšem na významu pochopitelně nabývá zejména otázka postoje občanů k vojenské akci bez mandátu Rady bezpečnosti OSN.²

Tabulka 2 – **Souhlas/nesouhlas s útokem na Irák bez mandátu RB OSN**

	2/99 ³	10/02	1/03	2/03	3/03
rozhodně souhlasí	7	5	3	2	3
spíše souhlasí	18	12	10	10	7
spíše nesouhlasí	24	33	35	33	30
rozhodně nesouhlasí	29	37	41	46	53
neví	22	13	11	9	7
souhlas/nesouhlas	25/53	17/70	13/76	12/79	10/83

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Jak ukazuje tabulka 2, negativní postoj k vojenskému útoku na Irák je za těchto podmínek ještě jednoznačnější než v předchozím případě. Za takových okolností vyjádřilo souhlas s útokem jen 10 % dotázaných, zatímco naprostá většina (83 %) byla proti. Z tabulky 2 je dále patrné, že i v tomto případě odpor k vojenské akci v průběhu času narůstal, zatímco podpora či podíl nerozhodných hlasů se průběžně tenčily. Nárůst se přitom týkal zejména podílu těch, kdo vyjadřovali „rozhodný“ nesouhlas s vojenskou akcí bez mandátu RB OSN.

Vedle samotného postoje k vojenské akci proti Iráku se standardní součástí našich výzkumů stalo i zjišťování důvěry či nedůvěry ve vztahu k naplnění jednoho z deklarovaných cílů útoku na Irák, a to zda tento krok přispěje k potlačení terorismu ve světě.⁴

Tabulka 3 – **Přispěje útok k potlačení terorismu?**

	3/02	10/02	1/03	2/03	3/03
rozhodně přispěje	8	5	3	4	4
spíše přispěje	24	12	16	16	14
spíše nepřispěje	30	33	36	33	38
rozhodně nepřispěje	19	37	32	36	32
neví	19	13	13	11	12
přispěje/nepřispěje	32/49	17/70	19/68	20/69	18/70

Pozn.: Procenta ve sloupci.

² Otázka: „Souhlasíte s útokem na Irák bez schválení radou bezpečnosti OSN?“

³ V únoru 1999 byla všem respondentům položena otázka, která se zpětně týkala vojenské akce USA a Velké Británie uskutečněné v prosinci 1998. Samotná otázka, která navazovala na otázku zkoumající postoj k téže akci bez předchozího sdělení, že k jejímu uskutečnění došlo bez mandátu RB OSN (viz poznámka pod čarou 1), zněla: „Zmíněnou akci provedly USA a Velká Británie bez schválení Radou bezpečnosti Organizace spojených národů. Domníváte se, že lze omluvit, když se podobné kroky někdy dělají bez pověření ze strany OSN?“

⁴ Otázka: „Přispěje podle Vás nebo nepřispěje případný útok na Irák k potlačení terorismu ve světě?“

Aktuální rozložení důvěry a nedůvěry v to, že válka proti Iráku přispěje k potlačení terorismu ve světě, je znázorněno v tabulce 3. Celkově 18 % respondentů vyjádřilo mínění, že útok na Irák přinese pozitivní efekty ve vztahu k potlačení mezinárodního terorismu, 70 % naproti tomu zastává názor opačný. V průběhu období od října 2002 až do současnosti se názory, respektive jejich rozložení ve společnosti prakticky nemění, v porovnání s jarem 2002 jsou však lidé k dopadům irácké války na terorismus ve světě výrazně skeptičtější. Názor, že útok na Irák přispěje k potlačení terorismu ve světě, zastávají pochopitelně především stoupenci vojenské konfrontace (61 %) a zejména ti z nich, kteří podporují i útok bez mandátu RB OSN (74 %).

Další z opakovaně zkoumaných skutečností byly i názory občanů na formy eventuální účasti České republiky ve válce v Iráku, respektive souhlas či nesouhlas s některými možnostmi, které alespoň hypoteticky přicházely v úvahu.⁵

Tabulka 4 – **Postoj k různým formám případně účasti ČR na akci v Iráku**

	rozhodně pro	spíše pro	spíše proti	rozhodně proti	neví
poskytnutí polní nemocnice včetně personálu	14	40	24	17	5
nasazení protichemické jednotky	11	36	27	20	6
poskytnutí dopravního letadla	8	22	30	30	10

Pozn.: Procenta v řádku.

Tabulka 5 – **Podpora některých forem zapojení ČR do akce v Iráku**

	3/02	2/03	3/03
poskytnutí polní nemocnice včetně personálu	64	59	54
nasazení protichemické jednotky	54	47	47
poskytnutí dopravního letadla s posádkou	53	44	30

Pozn.: Údaje v procentech představují podíly respondentů, kteří se vyslovili „rozhodně“ nebo „spíše“ pro zapojení ČR v příslušné formě do vojenské akce v Iráku.

Jak je vidět z tabulky 4, celkově není podpora naší účasti v Iráku v jakékoli uvažované formě příliš vysoká, i když na druhou stranu je o poznání vyšší než souhlas se samotným útokem na Irák. To může být do značné míry dáno tím, že zejména poskytnutí polní nemocnice nebo působení protichemické jednotky má v očích veřejnosti spíše humanitární než vojenský charakter. Přitom pouze u poskytnutí polní nemocnice přesahuje celková podpora 50 % a jak je patrné z vývoje v čase (viz tabulka 5), souhlas s jakoukoli formou zapojení do akce v Iráku má různě výraznou tendenci k poklesu. Velmi zřetelný je tento pokles zejména v případě eventuálního poskytnutí dopravního letadla s posádkou.

V souvislosti s dramatickým a napjatým mezinárodním vývojem, jehož jsme všichni v současnosti svědky, se CVVM do březnového šetření rozhodlo zařadit i baterii nových otázek, které se týkají zahraniční politiky Spojených států amerických a jejich role v současném světě.⁶

⁵ Otázka: „Jste pro, anebo proti tomu, aby ČR v rámci vojenské akce v Iráku nasadila a) polní nemocnici včetně personálu, b) protichemickou jednotku, c) dopravní letadlo včetně posádky?“

⁶ Otázka: „Přečtu Vám několik výroků o zahraniční politice USA a vy mi, prosím, ke každému z nich řekněte, zda s ním souhlasíte, nebo nesouhlasíte.“ (dále viz tabulka 6)

Tabulka 6 – **Postoj k výrookům o zahraniční politice a roli USA ve světě**

	souhlasí		nesouhlasí		neví
	rozhodně	spíše	spíše	rozhodně	
USA usilují o zajištění stability a mírového uspořádání světa.	9	35	32	17	7
Jednání USA v mezinárodní politice nebere ohledy na mínění světového společenství.	30	43	18	3	6
USA ve své zahraniční politice vystupují na obranu svobody, demokracie a lidských práv.	10	38	29	13	10
USA ve své zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy.	44	38	10	3	5
USA mají právo postupovat proti nedemokratickým režimům i za použití vojenské síly	5	15	33	38	9
Současná zahraniční politika USA představuje hrozbu pro dnešní svět	26	31	21	10	12

Pozn.: Procenta v řádku.

Jak ukazují výsledky šetření zaznamenané v tabulce 6, více než čtyři pětiny lidí v ČR (82 %) zastávají názor, že USA v zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy, a téměř tři čtvrtiny si myslí, že neberou ohled na mínění světového společenství. Podle bezmála tří pětín občanů (57 %) pak současná zahraniční politika USA představuje hrozbu pro dnešní svět, zatímco opačné mínění zastávají jen asi tři lidé z deseti (31 %). Poměrně výrazně rozštěpená je česká společnost v názorech na to, zda Spojené státy ve své zahraniční politice usilují o zajištění stability a mírového uspořádání světa či zda v ní vystupují na obranu svobody, demokracie a lidských práv. Zatímco u druhé z těchto tezí mírně (v poměru 48 % ku 42 %) převažuje souhlas, v prvním případě naopak nesouhlasící (49 %) měli lehkou převahu nad lidmi, podle nichž USA usilují o stabilitu a mír ve světě (44 %). Názor, že Spojené státy mají právo ve vztahu k nedemokratickým režimům použít vojenskou sílu, zastává pětina obyvatel ČR (20 %), sedm lidí z deseti (71 %) to naopak odmítá.

Tabulka 7 – **Postoj k zahraniční politice USA (v %)⁷**

jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	5
převážně pozitivní	16
neutrální, nevyhraněný nebo smíšený	17
převážně negativní	32
jednoznačně negativní	30

Uvedené výsledky, které se týkají jednotlivých zkoumaných výroků, lze shrnout do jediného indikátoru, který ukazuje postoj české veřejnosti k americké zahraniční politice prostřednictvím vzájemné relace mezi počty pozitivních a negativních vyjádření na její adresu u každého jednotlivého respondenta. Tyto relace byly následně uspořádány do pěti kategorií (viz tabulka 7). Výsledky

⁷ Do kategorie „jednoznačně pozitivní“ jsou zařazeni respondenti s převahou pěti či šesti výroků podporujících nebo kladně hodnotících americkou zahraniční politiku či roli ve světě, v kategorii „převážně pozitivní“ jsou ti s převahou dvou až čtyř takových vyjádření a v kategorii „neutrální, nevyhraněný nebo smíšený“ figurují lidé, u nichž byl rozdíl mezi příznivými a nepříznivými stanovisky buď nulový, nebo charakterizovaný převahou pouze jediného výroku na jednu či druhou stranu. Kategorie „převážně negativní“ a „jednoznačně negativní“ byly stanoveny analogicky kategoriím „převážně pozitivní“ a „jednoznačně pozitivní“.

ukazují, že v současné době se asi tři pětiny občanů (62 %) k americké zahraniční politice stavějí převážně nebo zcela jednoznačně kriticky, zatímco pozitivně ji vnímá či posuzuje pouze jedna pětina (21 %), v tom pak 5 % americkou zahraniční politiku přijímá zcela bezvýhradně.

Podrobnější analýza výsledků šetření potvrdila, že mezi obecnými postoji k americké zahraniční politice a mezi postojem k útoku na Irák existuje velmi silná vazba (viz tabulka 8).

Tabulka 8 – Postoj k útoku na Irák podle postoje k zahraniční politice USA

	útok na Irák obecně			bez mandátu OSN		
	pro	proti	neví	pro	proti	neví
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	85	11	4	58	36	6
převážně pozitivní	59	34	7	32	56	12
neutrální, nevyhraněný nebo smíšený	22	56	22	9	76	15
převážně negativní	8	86	6	2	92	6
jednoznačně negativní	3	96	1	1	98	1

Pozn.: Procenta v řádku.

Z údajů v tabulce 8 je evidentní, že útok na Irák podporují hlavně bezvýhradní, nekritičtí stoupenci zahraniční politiky USA. Mezi nimi dokonce výrazně převládá i podpora útoku bez předchozího schválení Radou bezpečnosti OSN. V té části české veřejnosti, která je i v současné době ve svých postojích spíše proamerická, ale nikoli zcela bezvýhradně, existuje rovněž poměrně vysoká podpora útoku na Irák, ovšem zřejmě jen za předpokladu, že by akce byla podepřena rezolucí RB OSN. Lidé, kteří se k americké zahraniční politice naopak stavějí kriticky, útok na Irák vesměs odmítají, a to patrně bez ohledu na to, zda se taková akce opírá o mandát RB OSN či nikoli. Je zde samozřejmě otázkou, zda postoj těchto lidí k válce v Iráku je výsledkem jejich „protiamerického smýšlení“ nebo zda naopak jejich současný kritický postoj k americké zahraniční politice je bezprostředním důsledkem amerického chování v průběhu tzv. irácké krize. Vzhledem k tomu, jak se postoj občanů k útoku na Irák v průběhu času dosti výrazně změnil, a také vzhledem k tomu, že po 11. září 2001 česká veřejnost z více než dvou třetin podporovala vojenskou akci v Afghánistánu spojovaném s lidmi, kteří pravděpodobně zorganizovali teroristický útok na Světové obchodní centrum v New Yorku a na budovu Pentagonu ve Washingtonu a kteří stáli i za dalšími teroristickými útoky zejména proti americkým cílům, lze ovšem usuzovat, že právě ten druhý kauzální vztah sehrál v posledních měsících velmi významnou roli.

Tabulka 9 – Postoj k útoku na Irák podle stranických preferencí

	útok na Irák obecně			bez mandátu OSN		
	pro	proti	neví	pro	proti	neví
ODS	31	64	5	16	78	6
KDU-ČSL	21	72	7	9	85	6
ČSSD	18	77	5	7	88	5
KSČM	7	92	1	4	93	3

Pozn.: Procenta v řádku.

Za pozornost určitě stojí, že v porovnání s postojem k americké zahraniční politice se podle stranických preferencí stanoviska k vojenskému útoku na Irák diferencují nesrovnatelně méně výrazným způsobem. I když výsledky ukazují na to, že pro útok existuje relativně vyšší podpora v řadách příznivců ODS, zatímco

silnější odpor panuje mezi stoupenci KSČM, u všech politických stran naprosto jednoznačně převažuje nesouhlas jejich voličů s útokem na Irák, a to jak v případě, že takovému kroku chybí mandát ze strany Rady bezpečnosti OSN, tak i obecně. Poněkud více než podle samotných stranických preferencí se postoje k útoku na Irák diferencují podle sebeznačení na pravolevé politické škále – výrazně vyšší podíl stoupenců války proti Iráku jsme zaznamenali mezi lidmi, kteří sami sebe zařazují do bodů na pravém okraji zmíněné škály, i když i zde byla podpora útoku menšinová.

Tabulka 10 – **Postoj k zahraniční politice USA podle stranických preferencí**

	ODS	KDU-ČSL	ČSSD	KSČM
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	9	5	3	2
převážně pozitivní	23	15	11	6
neutrální, nevyhraněný nebo smíšený	16	16	16	11
převážně negativní	32	38	34	33
jednoznačně negativní	20	26	36	48

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Z tabulky 10 je patrné, že rovněž postoj k zahraniční politice je podle stranických preferencí diferencován méně, než by se dalo očekávat. Relativně nejkritičtější jsou v tomto směru podle očekávání voliči KSČM, zatímco naopak poněkud příznivěji zahraniční politiku USA vnímají stoupenci ODS. I mezi nimi však kritické hlasy v současné době poměrně výrazně převažují. Z hlediska sebeznačení na pravolevé politické škále je hodnocení zahraniční politiky USA relativně příznivější v její pravé části a zejména na jejím pravém okraji.

Ani rozdíly podle dalších sociodemografických či jiných třídících znaků, ať už jde o postoj k útoku na Irák nebo o vnímání americké zahraniční politiky a její role ve světě, nebyly v porovnání se vzájemným vztahem obou těchto skutečností příliš dramatické, i když jsme jejich výskyt ve statisticky relevantní podobě zaznamenali.

Z hlediska pohlaví jsme zaregistrovali poněkud vyšší podporu vojenského útoku na Irák mezi muži, z hlediska věku to pak byli ve zvýšené míře mladí lidé ve věku 15 až 19 let, kteří zároveň hodnotili méně kriticky zahraniční politiku USA. Podpora útoku na Irák i obecně proamerické postoje poněkud narůstaly se zlepšujícím se hodnocením životní úrovně domácnosti respondenta.